МӘДӘНИЈЈӘТ НАЗИРЛИЈИНДӘ

Мартын 28-дә республика Мәдәнијјәт Назирлијинин нөвбәти коллекијасы олмуш, икі мәсәлә мүзакирә едилмишдир: назирлијин идарә вә мүәссисәләринин 1972-чи илдә көрдүкләри ишин нәтичәләри, Сов.ИКП МК декабр (1972) вә Азәрбајчан КП МК феврал пленумлары илә әлагәдар гаршыда дуран вәзифәләр; Азәрбајчан ССР Мәдәнијјәт Назирлијинин 23 феврал 1972-чи ил тарихли «Загатала вә Чәлилабад рајонлары мәдәнә-маариф мүәссисәләриндә әјани тәшвигатын вәзијјәти барәдә» гәрарынын Ханлар вә Сабирабад рајонларында јеринә јетирилмәсинә даир.

Биринчи мәсәлә илә бағлы мә'рузәдә көстәрилмишдир ки, Азәрбајчан ССР Мәдәнијјәт Назирлијинин ајры-ајры мүәссисә вә тәшкилатлары партијамызын XXIV гурултајынын гәрарларыны һәјата кечирәрәк, 1972-чи илдә әһалијә мәдәни хидмәтин јахшылашдырылмасы саһәсиндә мүәјјән вәзифәләри јеринә јетирмиш, мәдәнијјәт објектләринин кенишләндирилмәсиндә вә республика театр вә консерт тәшкилатларынын ишинин јахшылашдырылмасында хејли иш көрмүшләр.

Театрларын репертуарлары Азәрбајчан драматургларынын јени пјесләри илә зәнкинләшмиш, бир сыра мараглы тамашалар јарадылмыш, тамашачыларла апарылан иш јахшылашдырылмышдыр.

ССРИ халгларынын драматуркија вә театр сәнәти үзрә Үмумиттифаг фестивалында театрларымызын үгурлу чыхышы ничәсәнәтимизин јени наилијјәтләринә әјани нәзәрә чарпдырды. М. Магомајев адына Азәрбајчан Дөвләт Филармонијасынын, Ч. Чаббарлы адына Кировабад Дөвләт Драм Театрынын, Ширваншаһлар сарајы музеј-комплексинин ишини ајрыча гејд етмәк лазымдыр.

Бунунла белә, мәдәнијјәт вә инчәсәнәт мүәссисәләри партијанын XXIV гурултајынын гаршыја гојдуғу вәзифәләрин јеринә јетирилмәсиндә һәлә истәнилән шәкилдә, там гүввәләри илә фәалијјәт көстәрә билмирләр. Бир сыра тәшкилатлар 1972-чи ил планларыны јеринә јетирмәмиш, бә'зи саһәләрдә малијјә гајдаларыны позмушлар. Театрларымыз нәзәрдә тутуландан 17 мин аз әдама хидмәт көстәрмиш, 8 јени тамаша һазырланмамыш, тамашалардан 202,7 мин манат аз пул топламышлар.

Бу чәһәтдән чидди нөгсанлары олан бир сыра идарә вә мүәссисәләрин ишиндән мә'рузәдә кениш бәһс едилди: дөвләт театрларынын репертуар сијасәтиндәки нөгсанлардан, јени тамашаларын һазырланмасы чәдвәлинин позулмасындан ајрыча данышылды.

Бә'зи јени гурулушлара нәзәрдә тутуландан дәфәләрлә артыг вахт сәрф едилир (мәс. С. Вурғун адына Рус Драм Театрында); бир сыра тамашаларын бәдии сәвијјәси ашағы олур вә тамашачыларын тәләбләринә чаваб верә билмир.

1971-чи илдә күлли мигдарда вәсаит һесабына баша кәлмиш бә'зи тамашалар 1972-чи илдә нәјә көрәсә репертуардан кәнарда галмышдыр.

Гастрол репертуарларынын тәртибиндә дә чидди нөгсанлар көзә дәјир.

Бүтүн бу нөгсанларын нәтичәсиндә кечән ил ајры-ајры театрларын тамашачыларынын сајы азалмышдыр.

Коллекијада көстәрилмишдир ки, Мәдәнијјәт Назирлијинин театр вә консерт тәшкилатлары идарәсиндә, тәтбиги сәнәт, абидәләрин мүһафизәси вә музејләр идарәсиндә ишләр һәлә дә лазыми шәкилдә гурулмамышдыр.

Малијјә долашылғылары, бир сыра рајон вә шәһәр мәдәнијјәт шө'бәләринин ишиндә дә өзүнү көстәрир. Бу шө'бәләрдә вәсаитин планлы вә гәнаәтлә хәрчләнмәсинә лазыми диггәт јетирилмир, бунун нәтичәсиндә дә дөвләт вәсаити бә'зән һавајы јерә сәрф едилир.

Дикәр тәрәфдән, бир сыра рајонларда мәдәнијјәт очагларынын кенишләндирилмәси, јени мәдәнијјәт мүәссисәләринин ачылмасы мәсәләсинә мүнасибәт јарытмаздыр. Планда нәзәрдә тутулан китабханаларын, клубларын әв автоклубларын ачылмасына лагејдлик көстәрилир. Бунунла әлагәдар, мә'рузәдә Кәдәбәј, Чәлилабад, Учар, Абшерон, Зәрдаб, Хачмаз рајонларынын ады чәкилмишдир. Гејд едилди ки, Нахчыван МССР-дә, Гах, Гујбадлы, Кәдәбәј, Пушкин, Бәрдә, Исмајыллы вә дикәр рајонларда мәдәнијјәт абидәләри чох ачыначаглы һалдадыр, бә'зиләри дағылмаг тәһлүкәси гаршысындадыр.

Мәдәни-маариф мүәссисәләринин иншасына лагејд мүнасибәт, ишә нәзарәтин зәифлији, тикинти тәшкилатларынын дөвләт планларыны јеринә јетирмәмәси вә бунун нәтичәсиндә, әһалијә мәдәни хидмәтин лазыми сәвијјәдә тәшкилинин чәтинликләри барәдә коллекијада әтрафлы данышылмышдыр.

Гејд олунмушдур ки, тәнгид едилән мүәссисәләр Сов.ИКП МК декабр (1972) пленумунун вә Азәрбајчан КП МК феврал пленумунун гәрарларыны диггәтлә өјрәнәрәк, өз ишләринә тәтбиг етмәли, кечән ил бурахылмыш бир сыра нөгсанларын чари илдә арадан галдырылмасына чалышмалыдырлар.

Даһа сонра, коллекијада Сабирабад вә Ханлар мәдәнијјәт шө'бәләринин һесабаты динләнилмишдир; һәмин рајонларда әһалијә мәдәни хидмәтин вә әјани тәблиғат ишинин төшкилин вә бу барәдә Мәдәнијјәт Назирлијинин мүвафиг гәрарынын һәјата кечирилмәси вәзијјәти мүзакирә едилмишдир.

Бу рајонларын һәр бириндә апарылан јохламалар көстәрмишдир ки, тәблиғат иши, үмумијјәтлә, јахшы тәшкил едилмишдир. Клуб вә китабханаларда, мәдәнијјәт мүәссисәләриндә әјани тәблиғатын бир сыра формалары тәтбиг едилир, зәһмәткешләрлә апарылан күтләви иш кенишләндирилир.

Бунупла белә, коллекија көстәрмишдир ки, һәр икі рајонун бә'зи мүәссисәләриндә әјани тәблиғат һәлә кифајәт гәдәр кениш тәтбиг едилмир. Рајон мәдәнијјәт шө'бәләри, мәдәни-маариф мүәссисәләри сосиализм јарышынын кенишләндирилмәси, колхоз вә совхозларын габағчыл иш тәчрүбәсинин јајылмасы саһәсиндә бундан сонра даһа фәал тәблиғат иши апармалы, республикамызын вә үмумијјәтлә, өлкәмизин габағчыл тәблиғатчыларынын зәнкин тәчрүбәсиндән өјрәнмәли, әһалијә мәдәни хидмәтин даһа јүксәк сәвијјәјә галхмасына чалышмалыдырлар.

Јазычы вә бешиллик

Јазычы вә бешиллик дејәндә, фикримдә белә бир силсилә әмәлә кәлир: јазычы вә һәјат, јазычы вә әмәк, јазычы вә көзәллик.

Һенрих Һејне бир вахт Кете һаггында белә дејиб: «Бу гоча, һәјатдан елә мөһкәм јапышыб ки, санки көрпә ана сүдү әмир». Һәјат ешги, көзәллик ешги илә јапајан шаир һаггында дејилмиш бу сөзләр 'бизә әмәји илә догма торпағы бағлајыб көзәлләшдирән Сосиалист Әмәји Гәһрәманы Гудрәт Сәмәдову хатырладыр, ја да Севил Газијевану. Бу шаирәнә гызда нә гәдәр һәјат, көзәллик ешги вар иди?!

Икі дәфә Сосиалист Әмәји Гәһрәманы Бәсти Бағырованун өвлады јох иди. Лакин бу көзәл гадын азмы памбыг устасы јетишдирмишдир? Өлкәнин һәр јериндән она нечә-нечә гыздан, огландан, өвлад сәмимијјәти, мәһәббәти илә јазылмыш мәктублар кәләрди.

Икі дәфә Сосиалист Әмәји Гәһрәманы Шамама Һәсәнованын сәһәр еркән, һәлә тарлаја чыхмамышдан күл дибчәкләрини нечә гајғы илә суладығыны, онларын дибини нечә еһтијатла јумшалтдығыны чохлары мүшаһидә етмишләр.

Сумгајытын алтмыш беш јашлы адлы-санлы металлургу Мирзәага Мусазадәнин һәјатынә кәдим тамаша еләјәк. Сәкиззијчи бешиллиндәки әмәк фәалијјәтинә көрә «Октјабр ингилабы» ордени алмыш бу мүһәндисин һәјәтбағчасы әсил күлүстандыр. Бағчасында ијирми новдән артыг гызылкүл јетишибдир. Москвада нәшр едилән «Социалистическаја индустријa» гәзетиндә Мусазадәнин бағчасы һаггында мараглы очерк чап едилдикдән сонра өлкәнин бир чох шәһәрләриндән мәктуб кәлир, мүһәндисдән хаһиш едирләр ки, гызылкүл гәләми (чубуғу) көндәрсин.

Бах, будур ағыллы, сәмәрәли, фәал һәјатын јетириб инкишаф етдирдији көзәллик ешги.

Өтән бешилликләрдә олдуғу кими, бу 9-чу бешиллијин планында да халғын фираван јашамасы, көзәл һәјат гурмасы үчүн чари вә перспектив тәдбирләр нәзәрә алынмыш, һәлледичи үчүнчү илин вәзифәләри мүәјјәнләшдирилмишдир. Бүтүн өлкә бу планын вахтындан әввәл јеринә јетмәси үчүн чани-дилдән чалышыр. Мирзәбаба Абыталыб оғлу, Зәки Шүкүров кими нефтчиләр; Вәсилә Зәһидова, Шамама Һәсәнова, Сүрәјә Кәримова, Гијајыт Һәсәнова кими памбыг усталары, механизатор Шәбан Рәзајев, бәнна Сафәрали Мәммәдов вә башга әмәк гәһрәманлары, еләчә дә республикамызын бүтүн әмәкчиләри 9-чу бешиллијин үчүнчү илинин мүвәффәгијјәтләә баша чатдырачагларына сөз вермишләр.

Бурасы да вар ки, бу иш ишин һәчми хејли кенишләнчүнчү. Мәсәлән, јазылан битләр үчүн ајрылмыш саһә бу ил кечән илкиндән 26 мин һектардан да чох артмышдыр. Кәнд тәсәрруфат вә совхозлар назирликләри, дөвләт үзүмчүлүк вә шәрабчылыг назирликләри бир һектар торпағын белә бош галмасына јол вермәмәли, бу ишә чидди нәзарәт етмәлидирләр.

Бәли, план бөјүкдүр. Иш чохдур. Бүтүн бунлар фираван һәјатымызын көзәллији үчүндүр.

Бөз—тәләм саһибләри вахтаныз колхоз вә совхозларда, фабрик вә заводларда олмалы, әмәк бадәдырларымызла көрүшмәли, онларын мараглы, мә'налы һәјатларыны әсәрләримиз үчүн мөвзу сечмәли, јени-јени гәһрәманлар ашкар етмәлијик.

ӘСӘРЛӘРИМИЗ ҮЧҮН МӨВЗУ

Мир ЧӘЛАЛ

ГАЈНАР ҺӘЈАТ ВӘ ИТИ ГӘЛӘМ

Әдәбијјат, мәтбуат аләминдә мүасирликдән, сәнәткарларымызын јарадычылығында доггузунчу бешиллијин вәзифәләриндән сөһбәт кедир. Һамы бу фикирдәдир ки, гәләм, фырча, үмумән бәдии тәфәккүр, е'чазкар һүнәрләр харигәләр көстәрән әмәк гәһрәманларымызын камил сурәтини јаратмаг ишиндә лазыми сүр'әт вә вүс'әт көстәрмир. Доғру дејирләр ки, зәманәмиз сүр'әт вә кејфијјәт, һүнәр вә сә'јә зәманәсидир. Коммунизм гуручулуғунда јүксәк наилијәтләр газанан, дүнјаны һејрәтә салан адамлар, һаглы оларағ шәрәфли әмәкләринин бәдии тәчәссүмүнү көрмәк истәјирләр.

Кимә мә'лум дејил ки, бөјүк вәтәнимизин һәр јериндә чох нәһәнк ишләр көрүлүр. Һәр күндән гурмаг, јаратмаг сәдасы кәлир.

Гушгонмаз јерләрә
Јоллар чәкилир.
Тиканлы чөлләрдә күлләр
әкилир...

Кимә мә'лум дејил ки, дүнәнә гәдәр кичик, көрүнмәз мәскән олан Сумгајыт, Дашкәсән, Минкәчевир инди совет адамынын әмәји илә шәһәрәтли, әзәмәтли сәнаје шәһәрләринә чеврилмишләр. Кимә мә'лум дејил ки, көһнә кәндин нә өзүндән, нә дә кәдәрли һәјат вә мәишәтиндән, заваллы мәнзәрәсиндән әсәр галмамышдыр.

Гајнар һәјат мәнзәрәләри, мүасир инсанын гоча каинаты чәсур мүдахиләси һамыны һејрәтә салыр. Әлбәттә, бу тәсадүфи дејилдир. Јени инсан, сосиалист ингилабынын јетишдирдији инсан дүшдүјү шәраитин әсири олан, «бујруг көзләјән» инсан дејилдир. О, көһнә дүнјанын бүтүн зәнчир вә буховларындан гуртулмушдур. Гәлби һәвәс вә һүнәрләрлә долу инсан—јени дүнја гуран бир инсандыр. Онун амаллы, идеаллары да һүнәри кими бөјүк, јени вә фәрәһлидир.

Һәр күн фабрик вә заводлардан, тарлалардан, лабораторијалардан кәлән, мәтбуат сәһифәләриндә ишыгландырылан хәбәрләрдән бу нәји көрүрүк. Әдәбијјат вә сәнәт адамларынын илһамына гида верән бу мәнзәрәләрин бәдии ин'икасыны диггәтлә, тәләбкар охучу көзләјир.

Әллинчи илләрин әввәлләриндә Сумгајыт металлургија шәһәри кими шөһрәтләнмәкдә, бөјүмәкдә иди. Республиканын рајон вә кәндләриндән, гошу республикалардан дәстә-дәстә чаванлар ахышыб кәлмәкдә идиләр. Сумгајытда фајдалы иш илә јанашы ихтисас газанмаг, даими пешә саһиби олмаг үчүн кениш имкан вар иди. Бураја кәлән фәһләләр бөјүк сәнаје очағына дүшүр, коллективә бөјүјүр, ахшам мәктәбләриндә охујур, башга чаванларла достлашыр, үнсијјәт бағлајырдылар. Чаван фәһләләр чәтинлик чәкмәдән, аз бир мүддәтдә бөнна, арматурчу, малакеш, дүлкәр, ишыгчәкән, сүрүчү вә санр пешәләрә јијәләнир, евләнib аилә гururдулар...

Һәмин илләрдә догма Хәзәрин саһилиндә јаранан бу фәрәһли мәнзәрә мәним диггәтими чәлб етмишди. Сумгајыт мәнзәрәләрини, јени шәһәрин инкишафыны, бурада бој атан чаванларын һәјат вә талејини гәләмә алмаг истәмишдим. Һәмин шәһәрдәки мүшаһидә, ахтарышларын нәтичәси олараг «Тәзә шәһәр» романы јаранды вә нәшр олунду.

Сумгајыт инди изниһамлы бир шәһәрә, Бакы илә јарышан. Загафгазијанын, Совет Иттифагынын бөјүк сәнаје мәркәзләри илә чијин-чијинә кедән, дүнјанын бир чох өлкәләринә сәнаје мәһсулу верән бир нәһәнкә чеврилмишдир.

Белә бир совет сәнаје шәһәринин, онун сүрәтли инкишаф јолунун, һүнәрли гуручуларынын бәдии әдәбијјатда камил ин'икасына еһтијач, әлбәттә ки, дүјүмләја билмәз. Бу мөвзуја јазылмыш илк романын сәһифәләрини јенидән нәзәрдән кечирәндә, бу шәһәрин тәрәггиси илә мүгајисә едәндә көрүрсән ки, Сумгајыт һаггында јени бәдии сөзә еһтијач бөјүкдүр. Бир бу шәһәр дејил, башга чаван сосиалист шәһәрләримизин һамысында әдәбијјат, сәнәт адамларымыза илһамлы иш чохдур.

Бу тәзә шәһәр мәнзәрәләринин тәсвириндә адам јалныз әлиндәки әсәрә јох, умумән бәдии сәнәтә кәрәк олан вәрдишләри, јени һәјат чизкиләрини өјрәнир, һесаба алыр. Ашкар көрүрсән ки, дүнән ана гучағындан, мәктәб партасындан ајрылыб чошгун һәвәслә истеһсалата кәлән чаванлар, вахты илә сәнни кечирдијин чаванлыг һәјатыны кечирән чаванлар дејилдиләр. Бунларын бахышлары, дүшүнчәләри, тәсәввүрләри, төләб-истәкләри, бир-бири илә мүнасибәтләри тамам башгадыр. Бу чаванларын чохунда ичтимаи тәрбијә, тәшкилат, мәктәб, чәмијјәт тәрбијәси күчлү вә үстүндүр. Бу исә бәдии тәсвирдә кәнч адамларын јаранмасијјәтнамәсинин, сәчијјәсинин мүәјјәнләшмәсиндә һесаба алынмаја билмәз.

Оны көрә күман едирәм ки, һансы мөвзудан, һансы һәјатдан јазырсан јаз, ин саншупаслыг бахышмағы мүасирләри өјрәнмәк зәрурдир.

XXIV гурултај гәрарларынын, доггузунчу бешиллијин үчүнчү һәлледичи или вәзифәләринин мүвәффәгијјәтлә һәјата кечирилмәсиндә әдәбијјат вә шанрләримизин, гәләм мүбаризәләринин јарадычы иши мүһүм вә шәрәфлидир. Коммунизм гуран фәһләләр вә колхозчуларымызын гәлбләри аловландыран јени мә'нәви мәһсул, мәһз әдәбијјат, сәнәт адамларынын әли илә јарадылыр. Бунун үчүн халлә һәјатынын күр јеринә, фәһләләр, колхозчу коллективләрә, гајнар әмәк очагларына тез-тез кетмәк, јарадычы әмәк мө'чүзәләри илә илһамланмаг кәрәкдир. Бу, һәр биримизә вә һамымыза лазымдыр.